

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตน
ของ นายชัช ชลวร ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๒/๒๕๕๕

เรื่องพิจารณาที่ ๓๓/๒๕๕๓

วันที่ ๒๘ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๕

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติอยู่ในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยบัญญัติว่า ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด สำหรับพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นนิติบุคคล ให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วน ในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น

เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่ว่า การประกอบธุรกิจจำหน่ายสินค้าหรือบริการในปัจจุบันได้ใช้วิธีการทำตลาดในลักษณะที่เข้าถึงผู้บริโภค โดยการเสนอขายสินค้าหรือบริการแก่ผู้บริโภคโดยตรง ณ ที่อยู่อาศัย หรือสถานที่ทำงานของผู้บริโภค หรือของบุคคลอื่น หรือสถานที่อื่นที่ไม่ใช่สถานที่ประกอบการค้าเป็นปกติธุระโดยการอธิบายหรือการสาธิตสินค้า ผ่านผู้จำหน่ายอิสระหรือตัวแทนขายตรง การเสนอขายสินค้าหรือบริการในลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้บริโภค อยู่ในสภาวะการณ์ที่ไม่อาจตัดสินใจตกลงซื้อสินค้าหรือรับบริการได้อย่างอิสระและรอบคอบ นอกจากนี้ ยังมีการประกอบธุรกิจจำหน่ายสินค้าหรือบริการในลักษณะของการสื่อสารข้อมูลเพื่อเสนอขายสินค้า หรือบริการโดยตรงต่อผู้บริโภค เช่น โดยอาศัยสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยมุ่งหวังให้ผู้บริโภค ซึ่งอยู่ห่างโดยระยะทางแสดงเจตนาตอบกลับเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการดังกล่าว นั้น ซึ่งในกรณีนี้สินค้า

หรือบริการดังกล่าวอาจไม่ตรงกับคำกล่าวอ้างตามที่ได้โฆษณาไว้ อีกทั้งการทำตลาดขายตรงและตลาดแบบตรงในปัจจุบันได้มีการใช้วิธีการชักชวนและจัดให้ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในธุรกิจดังกล่าว โดยตกลงจะให้ผลประโยชน์ตอบแทนจากการหาผู้เข้าร่วมเครือข่ายดังกล่าว ซึ่งคำนวณจากจำนวนผู้เข้าร่วมเครือข่ายที่เพิ่มขึ้น อันมีลักษณะเป็นการหลอกลวงประชาชน การทำตลาดสินค้าหรือบริการในลักษณะของการขายแบบเชิงรุกดังกล่าว ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปในฐานะผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบและก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและไม่สงบสุขในสังคม ประกอบกับบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอ เห็นได้ว่า กฎหมายฉบับนี้มีเจตนารมณ์คุ้มครองประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภคโดยเป็นผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้จำหน่ายอิสระ ตัวแทนขายตรง ผู้ประกอบธุรกิจขายตรง หรือผู้ประกอบธุรกิจตลาดแบบตรง หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอ หรือการชักชวนจากผู้จำหน่ายอิสระ ตัวแทนขายตรง ผู้ประกอบธุรกิจขายตรงหรือผู้ประกอบธุรกิจตลาดแบบตรง เพื่อให้ซื้อสินค้าหรือบริการตามบทนิยามในพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๓ เมื่อมีกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจขายตรงหรือผู้ประกอบธุรกิจตลาดแบบตรงซึ่งเป็นนิติบุคคลมีการกระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดขึ้น กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษนั้น ๆ ด้วยตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ บทบัญญัติมาตรานี้เป็นการกำหนดความรับผิดทางอาญาของบุคคลจากการกระทำความผิดของผู้อื่น เพราะไม่มีบทบัญญัติเฉพาะในเรื่องของการกระทำที่เป็นความผิดและบทกำหนดโทษ ความรับผิดทางอาญาของบุคคลซึ่งเป็นกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการที่บุคคลมีตำแหน่ง ฐานะ หรือเข้าไปเกี่ยวข้องโดยเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลซึ่งไม่มีบทบัญญัติชัดเจนว่า บุคคลซึ่งมีความรับผิดชอบหรือมีหน้าที่ในการดำเนินกิจการของนิติบุคคลดังกล่าวมีการกระทำเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นหรือมีการกระทำเข้าลักษณะที่เป็นตัวการผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน การดำเนินคดีอาญาแก่กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลตามมาตรา ๕๔ จึงเป็นกรณีที่มีการดำเนินคดีโดยไม่ต้องมีพยานหลักฐาน พิสูจน์การกระทำความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งจะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาแก่นิติบุคคลนั้นที่จะต้องมีการพยานหลักฐานมาแสดงเพื่อพิสูจน์ความผิดตามกระบวนการในกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาดังนั้น บทบัญญัติในมาตรา ๕๔ จึงเป็นการสันนิษฐานว่า กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใด

ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นมีความผิดเพราะมีการกระทำความผิดของนิติบุคคลเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งเมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง ที่รับรองสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาไว้ว่า ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดซึ่งหมายความว่า ในคดีอาญานั้น ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีความผิดจนกว่าจะมีการพิสูจน์ โดยพยานหลักฐานว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติ หลักการของรัฐธรรมนูญดังกล่าว เป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลมิให้ได้รับความกระทบกระเทือนจากการดำเนินคดีอาญา โดยปราศจากเหตุอันควร ส่วนความในตอนที่ห้าของพระราชบัญญัติชายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ ที่บัญญัติให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ไม่ต้องรับโทษหากพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ในข้อนี้เมื่อพิจารณาสิทธิของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้กับประโยชน์ในการคุ้มครองประชาชน ซึ่งเป็นผู้บริโภคตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้แล้ว เห็นได้ว่าเมื่อปรากฏการกระทำของนิติบุคคล เป็นความผิดและต้องรับโทษตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้แล้ว การบัญญัติบทสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้น ต้องรับโทษเพราะมีการกระทำความผิดของนิติบุคคลโดยไม่ได้รับการพิสูจน์ตามหลักความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคล จึงเป็นการนำผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีทางอาญาซึ่งจะทำให้บุคคลดังกล่าว อาจถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพบางส่วน เช่น การถูกคุมขัง การปล่อยตัวชั่วคราว โดยไม่มีพยานหลักฐาน ตามสมควรเบื้องต้นของการกระทำที่ถูกกล่าวหา การบัญญัติให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้นำพยานหลักฐาน มาพิสูจน์ว่าตนไม่มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเป็นการกำหนดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย มีภาระการพิสูจน์หักล้างบทสันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำความผิด จึงกระทบกระเทือนสาระสำคัญต่อสิทธิ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของบุคคลตามที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง ด้วยเช่นกัน

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติชายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

นายชัช ชลวร

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ